

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ต้นทศวรรษ 2530 หลังสงครามเย็น และสงครามอินโดจีนได้สิ้นสุดลง เศรษฐกิจไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบและมีความเจริญเติบโตในอัตราสูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลกจนธนาคารโลกยกย่องเป็นแบบอย่างให้ประเทศอื่นดำเนินรอยตาม อัตราความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจวัดจากรายได้ประชาชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2533 สูงเป็นประวัติการณ์ ได้แก่ 13.2%, 12.0% และ 10.1% ตามลำดับ รัฐบาลได้แสดงเจตจำนงคิในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ที่จะปรับบทบาททางเศรษฐกิจ โดยจะสนับสนุนค้าชุกภาคเอกชนในธุรกิจที่เอกชนทำได้ดีกว่า และจะให้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจมากขึ้นโดยใช้กลไกตลาดเป็นตัวตัดสินนับเป็นการดำเนินนโยบายแบบ laissez faire หรือการปล่อยให้กลไกตลาดดำเนินไปอย่างเสรี ผิดไปจากการดำเนินนโยบายยุคก่อนซึ่งอำนาจการตัดสินใจทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจตกอยู่ในมือผู้นำไม่กี่คน

นับตั้งแต่ปี 2501 ประเทศไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตามแบบสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มรูปแบบ นโยบายเปิดประเทศและพัฒนาอุตสาหกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เน้นที่การสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศและการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมทำให้มีเงินลงทุนจากสหรัฐอเมริกาเข้ามาสู่ประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เงินลงทุนโดยตรง (Foreign Direct Investment) เงินที่เข้ามาในรูปแบบของการลงทุนซื้อหุ้นและพันธบัตร (Portfolio) และเงินกู้ เป็นอันดับหนึ่งรวมถึง 25.6% ของจำนวนเงินทุนที่มาจากต่างประเทศทั้งหมด¹ นอกจากนี้ยังมีกรับทุนอเมริกันในรูปแบบอื่น ได้แก่ ความสนับสนุนทางเศรษฐกิจและการทหารจากสหรัฐอเมริกาและหน่วยงานที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้สนับสนุน เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และองค์การการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) รวมไปถึงทุนทางการทหาร ในรูปความช่วยเหลือภายใต้เงื่อนไขการร่วมต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ซึ่งแม้จะไม่ใช่เงินลงทุนโดยตรง แต่ก็เป็เงื่อนไขความผูกพันที่ก่อให้เกิดการลงทุนต่อเนื่องในประเทศไทย และมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจการเมืองภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ

¹ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "กรณีศึกษาว่าด้วยอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา" ใน รั้งสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมบุรณ์ศิริประชัย (บรรณาธิการ), ทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 284.

ตาราง 1.1

ทุนจดทะเบียนของประเทศที่เข้ามาลงทุนระหว่าง ปี พ.ศ. 2503-2516 (ล้านบาท)

ประเทศ	จำนวน (ล้านบาท)	อัตราส่วนโดยเฉลี่ย (%)
สหรัฐอเมริกา	1,061.32	37.50
ญี่ปุ่น	468.14	16.54
ไต้หวัน	414.22	14.63
อื่น ๆ	885.84	31.30
รวม	2,819.52	100.00

ที่มา: คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน อ้างโดย ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย (พ.ศ. 2488-ปัจจุบัน) ใน สมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย พ.ศ. 2488-ปัจจุบัน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524), หน้า 98.

ในทางตรง เงินลงทุนอุตสาหกรรมและเงินช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารทำให้เกิดการสะสมทุนในกลุ่มธนาคารและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนหนึ่งที่ผลิตสินค้าประเภทเกษตร และสิ่งทอเพื่อทดแทนการนำเข้า และยังส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลที่จะสนับสนุนกลุ่มธุรกิจเอกชนให้เจริญเติบโตผ่านการออกกฎหมาย พระราชบัญญัติการลงทุน รวมไปถึงนโยบายด้านภาษี ในขณะที่ในทางอ้อม การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทย ได้ก่อให้เกิดการแพร่สะพัดของทุนอเมริกันในรูปแบบของการใช้จ่ายของทหารอเมริกันที่ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่ที่เป็นฐานทัพของสหรัฐอเมริกา เช่น อุดรธานี สัตหีบ พัทยา เด็บโตขึ้น เกิดธุรกิจต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะธุรกิจสถานบันเทิงและการขายบริการ

นอกจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการกำหนดนโยบายของรัฐตั้งที่กล่าวข้างต้น การเข้าเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจทุนนิยมอย่างสหรัฐอเมริกายังก่อให้เกิดภาวะความมีเสถียรภาพภายใต้ความเชื่อที่ว่า การเข้าเป็นพันธมิตรอเมริกันจะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความปลอดภัยกว่าการอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตซึ่งส่งผลต่อสถานะของประเทศไทยในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยในด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยเป็นตลาดระบายสินค้าและแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของประเทศทุนนิยม โดยเฉพาะญี่ปุ่นที่สหรัฐอเมริกาหวังจะฟื้นฟูให้เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของ

เอเชียหลังสงครามโลกครั้งที่สอง² ประเทศไทยจึงเป็นดินแดนที่น่าสนใจสำหรับนักลงทุนต่างชาติที่ต้องการขยายฐานทางเศรษฐกิจและต้องการแรงงานราคาถูกมาโดยตลอด ในช่วง 10 ปีแรกของการพัฒนา ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจเติบโตเร็วที่สุดประเทศหนึ่งในโลก อัตราการเจริญเติบโตคิดเป็นร้อยละ 7-8 ต่อปี³

ส่วนด้านการเมืองและความมั่นคง การร่วมต่อต้านคอมมิวนิสต์กับสหรัฐอเมริกาและการเปิดรับทุนอเมริกันได้สร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลเผด็จการซึ่งได้ทำการออกกฎหมายควบคุมแรงงานโดยห้ามชุมนุมประท้วงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และยังกวาดล้างจับกุมกลุ่มผู้วิพากษ์วิจารณ์ทำให้ระบอบการปกครองมีความเข้มแข็ง ในยุคสงครามเวียดนาม ประเทศไทยเป็นฐานที่มั่นสำคัญของมหาอำนาจฝ่ายโลกเสรีอย่างสหรัฐอเมริกาที่ได้ใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพในการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนระหว่างปี พ.ศ. 2503 – 2519

อย่างไรก็ตาม ภาวะความเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากการสะสมทุนจากภายนอก ไม่ใช่ทุนที่งอกเงยเติบโตขึ้นใจกลางแผ่นดินย่อมจะมีความไม่แน่นอนสูง เมื่อสหรัฐอเมริกาเริ่มจะเพลี่ยงพล้ำในสงครามเวียดนามและเริ่มถอนทหารระหว่างปี พ.ศ. 2514-1519 ความระส่ำระสายในบ้านเมืองจึงเกิดขึ้น เศรษฐกิจไทยที่เคยเจริญเติบโตเฉลี่ยปีละ 13% จึงเริ่มถดถอยพร้อม ๆ กับเกิดภาวะเงินเฟ้อ การผลิตทดแทนการนำเข้าที่เคยนำความเติบโตเริ่มถึงจุดอึดอัด นโยบายเศรษฐกิจไทยจึงต้องปรับตัวไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศและภายนอกประเทศ นำไปสู่การใช้นโยบายการผลิตเพื่อส่งออกและเพิ่มบทบาทให้ภาคเอกชนมีความสามารถตัดสินใจนโยบายทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นนับแต่นั้น ส่วนรัฐบาลทหารที่เคยมีความชอบธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์แนบแน่นกับรัฐบาลอเมริกันก็ถูกประชาชนเดินขบวนประท้วงขับไล่ ในขณะที่รัฐบาลอเมริกันเองก็ต้องคล้อยตามกระแสสังคมอเมริกันที่เรียกร้องให้ยุติสงครามในลาวตะวันออกแล้วหันมาใส่ใจกับปัญหาภายในประเทศของตน

² มีงานหลายชิ้นที่กล่าวถึงสาเหตุของการทำสงครามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สองว่า ไม่ใช่เพียงต้องการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น สหรัฐอเมริกายังมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการขยายอาณาเขตของระบบทุนนิยมและความคิดแบบอเมริกัน รวมไปถึงการพยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจญี่ปุ่นหลังสงครามโลกซึ่งจะไม่สามารถกระทำได้อีกหากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นคอมมิวนิสต์ งานดังกล่าว เช่น Akira Suerhiro, "The Road to Economic Re-Entry: Japan's Policy toward Southeast Asian Development in the 1950s and 1960s" in *Social Science Japan Journal*, Vol 2, 1999. และ จอน ฮอลลiday, เกแวน แม็คคอร์แมค, จักรวรรดิญี่ปุ่นปัจจุบัน ระบบวงศ์ไพนูลย์มหาเอเชียนูรพา, แปลโดย เสน่ห์ จามริก (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์, 2518).

³ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, มื้อบมือถือ ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนาประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2536), หน้า 64.

ผู้ทำวิทยานิพนธ์มีความสนใจเหตุการณ์เศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยในช่วงเวลา ระหว่างปี พ.ศ. 2501-2533 เนื่องจากเห็นว่าเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์ผันผวนทั้งภาคเศรษฐกิจ การเมือง นโยบายภาครัฐ สถานการณ์ระหว่างประเทศและนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ใน ส่วนของประเทศไทย ผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่าการรับเอาการพัฒนาแบบทุนนิยมตามแบบอเมริกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้นและความสัมพันธ์ทางการผลิตของคน 3 กลุ่มในสังคมไทย ได้แก่

ชนชั้นนายทุน เกิดกลุ่มนายทุนจำนวนมากที่ได้ประโยชน์และเติบโตอย่างรวดเร็วด้วยสภาพ เศรษฐกิจการเมืองภายใต้ระบบทุนนิยมแบบอเมริกัน ในยุคก่อนหน้านี้อพ่อค้าและนักธุรกิจมักจะใช้ ประโยชน์จากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในการดำเนินธุรกิจ นักธุรกิจจะต้องหาความคุ้มครองจากผู้มี อำนาจในการทำให้ธุรกิจของตนดำเนินไปได้อย่างราบรื่นภายใต้ระบบอุปถัมภ์ซึ่งกลุ่มพ่อค้าและ ข้าราชการจะเป็นกลุ่มที่แยกกันชัดเจน⁴ แต่นโยบายเศรษฐกิจในยุคจอมพลสฤษดิ์ได้ทำให้ชนชั้นขุน นางและนักธุรกิจสามารถผสมผสานความร่วมมือกันเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วม ตัวจอมพลสฤษดิ์ จอมพล ถนอม และผู้มีอำนาจในสังคมยุคดังกล่าวก็มีธุรกิจโรงงาน และมีหุ้นอยู่ในบริษัทต่างๆ มากมายเช่นกัน ดังที่สังคิต พิริยะรังสรรค์ และรัตพงษ์ สอนสุภาพ เรียกการผนึกตัวร่วมกันของคนทั้งสองชนชั้นว่า ระบบทุนขุนนาง⁵

ชนชั้นกลางหรือกระฎุมพี เศรษฐกิจภายหลังจากการใช้นโยบายส่งเสริมการลงทุนจาก ต่างประเทศและการปรับโครงสร้างพื้นฐานทั้งสาธารณูปโภคทำให้เกิดการขยายตัวของชนชั้นกลาง

⁴ ผาสุก พงษ์ไพจิตรและคริส เบเคอร์, เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ตรีวิสิน, 2542), หน้า 266.

⁵ ดูงานของ สังคิต พิริยะรังสรรค์ ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475 – 2503 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2526). และรัตพงษ์ สอนสุภาพ, ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500 – 2516). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539. ให้คำจำกัดความ ทุนนิยมขุนนาง หมายถึง ข้าราชการประจำระดับสูงที่ใช้สถานะของระบบราชการทางการทหาร และอิทธิพลทางการเมืองไปเป็นเครื่องมือใน การธุรกิจ เช่น การออกกฎหมายการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ การมอบอภิสิทธิ์ให้ผูกขาด และการหลีกเลี่ยง กฎหมาย

หรือชนชั้นกระฎุมพี⁶ มีนักธุรกิจและคนจำนวนมากที่ก้าวเข้ามาเป็นนายทุนรายย่อยและพนักงานบริษัทเพื่อตอบสนองความต้องการของภาคเอกชน คนเหล่านี้โดยมากเป็นผลพวงจากนโยบายการขยายการศึกษาและการเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยของรัฐจำนวน 5 แห่งและมีนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวนเพียง 15,000 คน แต่หลังจากการขยายการศึกษาในยุคจอมพลสฤษดิ์ จำนวนมหาวิทยาลัยของไทยเพิ่มขึ้นเป็น 17 แห่ง และมีจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น 100,000 คน ในปี พ.ศ. 2514⁷

ชนชั้นแรงงาน จำนวนคนในภาคอุตสาหกรรมของไทยเพิ่มจำนวนขึ้นหลังการเปิดรับทุนนิยมเต็มรูปแบบ การขยายตัวของอุตสาหกรรมทำให้เกิดความต้องการแรงงานราคาถูก คนชนบทไทยจำนวนมากที่ถูกผลักดันผ่านนโยบายของรัฐให้ก้าวออกจากสังคมเกษตรกรรมผ่านนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การส่งเสริมธุรกิจขนาดใหญ่ มาตรการภาษี การจัดสรรงบประมาณ และการให้การคุ้มครองผู้ประกอบการในธุรกิจการเกษตรใหญ่ ๆ แต่ไม่ได้ให้การคุ้มครองกับชาวนาหรือเกษตรกรรายย่อย ในขณะที่รัฐลดภาษีสินค้านำเข้าประเภทวัตถุดิบทางการผลิต แต่กลับมีมาตรการพรีเอมิยมซ้ำ รัฐพยายามถ่ายสวณเกินจากชนบทสู่เมืองทุกวิถีทางจนทำให้ชาวนาชาวไร่รายย่อยที่ทำการผลิตได้ไม่แน่นอนจึงมีความเสี่ยงที่จะล้มละลายสูง ปีใดที่ฝนแล้งหรือน้ำท่วม พวกเขาก็จะไม่มีเงินจ่ายดอกเบี้ยหรือค่าเช่านาจนทำให้สูญเสียที่ดินและกลายเป็นผู้ไร้ที่ดินต้องรับจ้างคนอื่นทำงาน และถูกกลืนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเมืองในฐานะผู้ใช้แรงงาน บ้างก็เข้ามาเป็นหญิงบริการ

⁶ คำจำกัดความของชนชั้นกระฎุมพี หรือชนชั้นกลาง ได้แก่ กลุ่มคนที่ไม่สังกัดอยู่กับกลุ่มที่เป็นผู้ปกครอง (ในยุโรปหมายถึง เจ้าที่ดิน นักรบ นักบวช เสมียน) แต่ก็ไม่สังกัดกับกลุ่มที่ถูกพันธนาการด้วยสิทธิการใช้ที่ดิน หรือการอุปถัมภ์ของผู้ปกครอง (ซึ่งรวมถึงทาส เซลย คนจรจัด ศิลปินเร่ และช่างในอุปถัมภ์ด้วย) สามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ใน นิธิ เอียวศรีวงศ์ "วัฒนธรรมของชนชั้นกลางไทย" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประจำปีครั้งที่ 3 ชนชั้นกลางกับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย วันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2535 ณ ศูนย์สารนิเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้อธิบายไว้ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ไตรลักษณ์รัฐกับการเมืองไทย (กรุงเทพฯ: บริษัทสุชมและบุตร, 2538), หน้า 97-99. ว่า ชนชั้นกลางเป็นคนหนุ่มสาวในวัยระหว่าง 25-35 ปี ที่เป็นครอบครัวเล็ก ๆ ทำงานทั้งสองคน มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีลักษณะเป็นคนทันสมัย ในแง่ของความคิด การได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมตะวันตก ชอบเดินทางท่องเที่ยว อ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ติดตามข่าวสารบ้านเมือง เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพทางการเมืองสูง วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางจึงเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก

⁷ Bennedic Anderson, "Withdrawal Symtoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup" in Bulletin of Concerned Asian Scholars, 9(3), 1977, p. 16-17 quoted by Kevin Hewison, "Emerging Social Forces in Thailand: New Political and Economic roles" in Richard Robison and David S.G. Goodman (eds.), The New Rich in Asia Moblie phones. McDonald's and Middle-class Revolution (London: Routledte, 1996), p. 144.

กรรมกรในเมืองมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2500 มีกรรมกรจำนวน 316,000 คน ได้เพิ่มเป็น 1 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2519⁸

เหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมไทยดำเนินไปควบคู่กับความผกผันของสถานการณ์โลก ได้แก่ การต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างทุนนิยมและคอมมิวนิสต์ของมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตในยุคสงครามเย็น ระเบียบโลกที่ประเทศไทยถูกผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งนั้นถูกสร้างขึ้นโดยมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา ในด้านการเมือง สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้นำด้านการทหารของโลกทุนนิยม ส่วนด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ตั้งกฎระเบียบทางการค้าและการเงิน มีการสร้างระบบเบรตตันวูดส์ (Brettonwoods System) และสร้างกฎการค้าระหว่างประเทศผ่านองค์การเศรษฐกิจ ได้แก่ ธนาคารโลกและองค์การการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยในฐานะพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาได้เข้าเป็นสมาชิกองค์กรดังกล่าวและได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำในการพัฒนาประเทศ

เมื่อถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบโลก ความเปลี่ยนแปลงผันผวนใด ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยไม่มากก็น้อย ในยุคปลายของสงครามเวียดนามเมื่อสหรัฐอเมริกาเกือบจะพบกับความพราชัยและเริ่มที่จะถอนทหารออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทูตอเมริกันที่เคยหลั่งไหลเข้าประเทศ รวมไปถึงเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการทหารในยุคสงครามเพื่อปูเริ่มจะลดน้อยลง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ปัญหาราคาน้ำมัน และการปรับตัวของมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการยกเลิกระบบเบรตตันวูดส์ที่ใช้มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองไทยอย่างใหญ่หลวง เกิดการเดินขบวนขับไล่รัฐบาลทหารครั้งใหญ่โดยกลุ่มชนชั้นกลาง ปัญญาชน และชนชั้นแรงงานและการสิ้นสุดลงของระบอบทหารเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ประเทศไทยจำต้องปรับตัวตามกระแสโลกและเปิดประเทศให้กับตลาดการเงิน และปรับตัวเองไปสู่ระบบการผลิตเพื่อการส่งออกเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามอย่างประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ทูตอเมริกันที่เคยหลั่งไหลเข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่งได้เปลี่ยนรูปไปสู่ทุนทางการเงินที่มีโอกาสเคลื่อนย้ายไปที่ต่าง ๆ ได้โดยง่ายตายทำให้มีความไม่แน่นอนสูง ไม่ใช่การลงทุนโดยตรงที่ก่อให้เกิดการสร้างงานและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ อีกต่อไป ในขณะที่นักลงทุนอุตสาหกรรมรายใหญ่ในยุคนี้มาจากญี่ปุ่นเป็นอันดับหนึ่ง และยังมีนักลงทุนไทยที่เริ่มลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ และขยายการลงทุนไปนอกประเทศ โดยเฉพาะในอินโดจีนในช่วงหลังปี 2530

⁸ Peter F. Bell, "Cycle of Class Struggle" in Andrew Turton, et. Al, Thailand Roots of Conflict, Spokesman, 1978, p. 51 – 79 แปลโดย ฉลาดชาย รมิตานนท์ ใน จรัส วิทยเสวี (บรรณาธิการ), ฝรั่งมองไทย: เศรษฐกิจแห่งความขัดแย้ง (กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 53.

นอกจากนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ยังพบว่าหลังปี พ.ศ. 2516 นักธุรกิจเข้ามามีบทบาทในการเมืองเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ *รังสรรค์ ณะพรพันธุ์* ได้วิเคราะห์ภูมิหลังทางอาชีพของคณะรัฐมนตรีชุดต่างๆ ระหว่างปี 2575-2531 พบว่า ระหว่างปี 2475-2518 มีสัดส่วนของรัฐมนตรีที่มาจากข้าราชการคิดเป็น 86.6% ระหว่างปี 2522-2531 สัดส่วนนี้ลดลงเหลือ 42.3% และเมื่อมาถึงยุครัฐบาลประชาธิปไตยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีที่มีภูมิหลังรับราชการมีเพียง 13.3% ในขณะที่สัดส่วนของรัฐมนตรีที่มีอาชีพนักธุรกิจสูงถึง 60%⁹ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงเกิดความสนใจว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรในโครงสร้างสังคมไทย มีปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในอะไรบ้างที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

จากการสำรวจงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่าสามารถแบ่งงานออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์และการวิเคราะห์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการทหาร และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคงเป็นหลัก อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มงานที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยมุ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางชนชั้น และโครงสร้างทางการเมืองที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบทุนนิยมจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม

ในงานกลุ่มแรก ผู้เขียนพบงานวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ เมื่อมหาอำนาจโลกได้เปลี่ยนผ่านจากชาติเจ้าอาณานิคมในยุโรป คือ อังกฤษและฝรั่งเศส ไปสู่มหาอำนาจใหม่ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และไทยโน้มเอียงเข้าไปมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา มีทั้งงานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสหรัฐอเมริกาโดยอธิบายผ่านความสัมพันธ์ด้านการทหาร ได้แก่ งานของ *สุรชาติ บำรุงสุข* เรื่อง *United States Foreign Policy and Thai Military Rule 1947-1977*¹⁰ งานของ *Daniel Finneman* เรื่อง *A Special Relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947 – 1958*¹¹ ซึ่งอธิบายสภาพการเมืองไทยโดยเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ของผู้ปกครองและปัญหาการเมืองภายในกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิทยานิพนธ์ของ *อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์* เรื่อง

⁹ รังสรรค์ ณะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532), หน้า 61-62.

¹⁰ Surachart Bamrungsuk, United States Foreign Policy and Thai Military Rule from 1947 – 1977 (Bangkok: Duang Kamol, 1988).

¹¹ Daniel Finneman, A Special Relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947 – 1958 (Honolulu : University of Hawaii Press, 1997).

สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย 1960-1970¹² และวิทยานิพนธ์ของกฤษ เพิ่มทันจิตต์ เรื่อง *Political Economy of Dependent Capitalist Development : Study on the Limits of the Capacity of The State to Rationalize in Thailand*¹³ งานทั้งสองชิ้นกล่าวถึงปัจจัยระหว่างประเทศ ได้แก่ การขึ้นมามีอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา และปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่ ระบบการเมืองแบบเผด็จการทหารที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจไทย ซึ่งเป็นงานที่เน้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในรูปแบบของการพึ่งพิง แม้จะมีการให้ข้อมูลการเข้ามาลงทุนของสหรัฐอเมริกา และเชื่อมโยงผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำผู้มีอำนาจในฝ่ายไทยในการเข้าเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา แต่ออกฤษฎีอธิบายในเชิงเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงว่าแต่ละประเทศได้และเสียผลประโยชน์แห่งชาติอย่างไรเท่าไรในการดำเนินความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับงานของกรีซที่พูดถึงเฉพาะความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกาที่ดำรงอยู่ภายใต้ภาวะการพึ่งพิงจนก่อให้เกิดหนี้สินและก่อให้เกิดความด้อยพัฒนา งานทั้งสองชิ้นมองที่กรอบใหญ่ระดับประเทศทำให้ไม่ได้วิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ของสังคมไทย เช่น การเคลื่อนไหวของชนชั้น

ในส่วนของงานด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่กล่าวถึงโครงสร้างทางการเมืองและบทบาทของชนชั้นกลางในช่วงระบอบสฤษดิ์และระบอบถนอม และพัฒนาการทางการเมืองไทยที่หลุดพ้นจากความเปราะบาง โดยชนชั้นกลางมีบทบาทในการกำหนดนโยบายมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้แก่ งานของ *เอนก เหล่าธรรมทัศน์* เรื่อง *มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ*¹⁴ ศึกษาบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจที่เข้ามามีบทบาทในฐานะกลุ่มนอกระบบราชการที่เข้มแข็งที่สุดตั้งแต่ปลายปี 2513 และมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐบาลอย่างน้อยก็นโยบายทางเศรษฐกิจ ทำให้สรุปได้ว่าการเมืองไทยพ้นจากความเป็นรัฐอำมาตยาธิปไตยแล้ว¹⁵

¹² อุกฤษฏี ปีทมานันท์, *สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย*, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย, 2527.

¹³ Krit Phermtanjit, *Political Economy of Dependent Capitalist Development: Study on the Limits of Capacity of the State to Rationalize in Thailand* (Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute, 1982).

¹⁴ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, *มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, 2539).

¹⁵ Riggs ใน F.W. Riggs (*Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*, Honolulu: East – West Center Press, 1966), หน้า 120. ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าการเมืองไทยและในประเทศกำลังพัฒนาไม่ว่าที่ใดก็ตามมีลักษณะเด่นคือ ขาดดุลยภาพระหว่างสถาบันทางการเมืองที่กำหนดนโยบายไปปฏิบัติ ระบบราชการมีความเข้มแข็งมากในขณะที่สถาบันทางการเมืองนอกระบบราชการอ่อนแอ เขาเรียกระบบนี้ว่า Bureaucratic democracy หรือที่นักวิชาการไทยแปลความหมายว่า “ระบบอำมาตยาธิปไตย”

นอกจากนี้ ยังมีงานงานวิชาการที่กล่าวถึงการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมามากจะพูดถึงระบบทุนนิยมที่นำโดยรัฐ และความล้มเหลวของการเกิดขึ้นชั้นกลางหรือกระแสมุมที่ที่จะขึ้นมาปฏิวัติสังคม เนื่องจากชนชั้นกลางหรือพ่อค้าในสังคมไทยไม่ใช่คนไทย แต่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่จะต้องพึ่งพาระบบราชการในการทำธุรกิจให้อยู่รอด ผลประโยชน์จึงประสานกันไปโดยปริยาย งานในกลุ่มนี้ ได้แก่ งานของสังคิต พิริยะรังสรรค์ เรื่อง *ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503)*¹⁶ งานของรัตพงษ์ สอนสุภาพ เรื่อง *ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500 – 2516)*¹⁷ ซึ่งเป็นงานที่ทำต่อเนื่องจากงานของสังคิต วิพากษ์ระบบทุนขุนนาง การเกิดขึ้น และการสิ้นสุดภายใต้กรอบความคิดแบบมาร์กซิสต์ หรืองานที่ศึกษาเรื่องชนชั้นนายทุน ของพรณี บัวเล็ก เรื่อง *วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ. 2475-2516*¹⁸

งานที่ครอบคลุมประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองไทยในยุคที่ผู้เขียนตั้งใจจะศึกษาได้แก่ งานของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์¹⁹ เรื่อง *กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง* ในงานชิ้นนี้ รังสรรค์ได้ขยายกรอบการศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจซึ่งปกติจะตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ากระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจตั้งอยู่บนปฏิสัมพันธ์ของอุปสงค์และอุปทานหรือกรอบของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ไปสู่การใช้กรอบเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ เช่น โครงสร้างอำนาจการเมืองภายในและภายนอกประเทศ ระบบทุนนิยมโลก วัฒนธรรม จารีตประเพณี รังสรรค์ได้ศึกษาเน้นที่กลุ่มผู้มีบทบาทผลักดันนโยบายเศรษฐกิจซึ่งได้แก่กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับกลุ่มผลประโยชน์ ในขณะที่ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะเกษตรกรและชาวนาชาวไร่ไม่มีบทบาทจำกัด

งานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ได้แก่ งานของผาสุก พงษ์ไพจิตร ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ใช้เป็นแนวทางการศึกษา ได้แก่ ผาสุก พงษ์ไพจิตรและคริส เบเคอร์ เรื่อง *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*²⁰ ที่วิเคราะห์พัฒนาการการสะสมทุนของเศรษฐกิจไทยที่กล่าวถึงพัฒนาการของชนชั้นพัฒนาการระบบการเมือง และระบบเศรษฐกิจ ครอบคลุมประวัติศาสตร์ไทยช่วงสมัยกรุงเทพฯ ทั้งหมด 200 ปี โดยใช้กรอบความคิดเกี่ยวกับชนชั้นและความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นเป็นหลัก

¹⁶ สังคิต พิริยะรังสรรค์. *ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475 – 2503* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2526).

¹⁷ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. *ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500 – 2516)*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

¹⁸ พรณี บัวเล็ก. *วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ. 2475 – 2516* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2529).

¹⁹ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, อ้างแล้ว.

²⁰ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, อ้างแล้ว

ก่อนหน้านั้น ผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้เขียนงาน *Economic and Social Transformation of Thailand, 1957 – 1976*²¹ โดยได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยผ่านการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้น ผาสุกมองว่าพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชนชั้น ได้แก่ การเกิดชนชั้นกลาง และบทบาทของชนชั้นกลางที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ มีสาเหตุจากการประสานรวมตัวของชนชั้นผู้ปกครอง คือ เติบโตการทหารกับนักธุรกิจ ภายใต้สถานการณ์สงครามเวียดนามและการเข้ามาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้ชนชั้นกลางเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ปัจจัยภายในและภายนอกประเทศดังกล่าวทำให้ประเทศไทยไม่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้

ผู้ทำวิทยานิพนธ์ตั้งข้อสังเกตว่า งานวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นหากไม่วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงผ่านโครงสร้างทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งมีรัฐเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ก็วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของนโยบายเศรษฐกิจ โดยมีชนชั้นต่าง ๆ เป็นหน่วยวิเคราะห์ แม้จะขาดพิจารณาการวิเคราะห์สถานการณ์ระหว่างประเทศเข้าไปด้วย แต่ก็กล่าวถึงโดยใช้กรอบความคิดของทฤษฎีพึ่งพิงที่พูดถึงผลได้และผลเสียของการเข้าเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา หรือไม่ก็กล่าวถึงแนวความคิดเรื่องความมั่นคงและการต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์เป็นเหตุผลหลักที่ทำให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาทำสงครามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังไม่มีงานใดที่ใช้อัตราการลงทุนของสหรัฐอเมริกา การเคลื่อนไหวของเงินลงทุน นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่เชื่อมโยงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา หรืออธิบายประเด็นเกี่ยวกับทุนในมุมมองของเศรษฐศาสตร์การเมืองในการวิเคราะห์เหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และผลกระทบต่อชนชั้นและการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้นที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทย

ยิ่งไปกว่านั้น การจะวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวจะดูเพียงแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางชนชั้นภายในประเทศเพียงกรอบใดกรอบหนึ่ง หรือหน่วยในการวิเคราะห์หน่วยใดหน่วยหนึ่งที่นำมาใช้ในแต่ผลงานวิชาการที่กล่าวไว้ข้างต้นคงจะไม่สมบูรณ์ ในเมื่อระบบทุนนิยมโลกซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกกับระบบเศรษฐกิจการเมืองไทยมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงต้องการศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคดังกล่าวผ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางชนชั้นของสังคมไทยที่อยู่ภายใต้ระบบทุนนิยมโลกที่สหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลาง ส่วนประเทศไทยจัดเป็นรัฐชายขอบ โดยจะตอบคำถามสำคัญว่า "บทบาททุนอเมริกันในยุคสงครามเวียดนาม และหลังสงครามเวียดนามส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองไทยอย่างไร" โดยใช้กรอบความคิดหรือมองผ่านแว่นสายตาที่แตกต่างออกไปจากงานชิ้นอื่น ๆ ที่กล่าวข้างต้น

²¹ Phasuk Pongpichit, *Economic and Social Transformation of Thailand: 1957 -1976* (Bangkok: Chulalongkorn Soical Research Institute, 1980).

1.2 กรอบความคิด

ผู้ทำวิทยานิพนธ์มีความเห็นว่า แทนที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง โดยใช้กรอบความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งดังงานวิชาการตัวอย่างข้างต้น ควรจะมีการขยายมุมมองให้กว้างขึ้นไปอีกในแง่ของการศึกษาทั้งความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านชนชั้นดังที่นักวิชาการหลายท่านข้างต้นได้วิเคราะห์ไว้แล้ว และเพิ่มเติมปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยจะใช้กรอบความคิดแบบ *World System Theory* อันเป็นทฤษฎีที่สามารถนำมาวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยภายนอกต่อปัจจัยภายในรัฐได้อย่างเป็นระบบ

อีมมานูเอล วอลเลอ์สไตน์ (Immanuel Wallerstein) เป็นผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบโลก ทฤษฎีของวอลเลอ์สไตน์พัฒนามาจากนักประวัติศาสตร์ชื่อ แฟรนซัว โบรเดอล (Fernand Braudel)²² ซึ่งเป็นผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ทุนนิยมในทวีปยุโรป โดยมองว่าระบบโลกเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ภายในระบบจะมีประเทศแกนกลาง (Core) คอยทำหน้าที่กระจายการผลิตไปสู่ดินแดนรอบนอก (Periphery) วอลเลอ์สไตน์ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาพัฒนาในเรื่องการมองความสัมพันธ์แกนกลางกับขอบนอกที่ครอบคลุมทั่วโลก ระบบโลกของเขาเป็นระบบสังคมระบบหนึ่ง มีอาณาบริเวณเป็นโครงสร้าง มีกลุ่มสมาชิก กฎเกณฑ์ ความชอบธรรมและความสอดคล้อง ระบบเศรษฐกิจโลกได้แปรรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตไปสู่ระบบทุนนิยม มีการแบ่งงาน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ แบ่งเป็นแกนกลาง กึ่งขอบนอก และขอบนอก ระบบทุนนิยมไม่ได้มีองค์การทางการเมืองของมันเองโดยตรงเหมือนจักรวรรดิโลก แต่ขยายตัวข้ามพรมแดนของรัฐและปรับตัวดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันโดยไม่ล่มสลาย²³ สมมติฐานของวอลเลอ์สไตน์คือ การวิเคราะห์ความด้อยพัฒนาจะดูเพียงประเทศหรือรัฐอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูระบบ และขอบข่ายพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจและทุนนิยมโลกด้วย ลักษณะเด่นของทฤษฎีของเขาจึงเป็นการนำโลกทั้งโลกหรือทั้งระบบที่ข้างในระบบจะมีรัฐหลาย ๆ รัฐมากมายเป็นหน่วยในการวิเคราะห์²⁴

อันที่จริงแนวคิดที่คล้ายกับวอลเลอ์สไตน์ ได้แก่ ทฤษฎีพึ่งพิง ที่มีกรอบการมองคล้าย ๆ กัน คือมองความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศตะวันตกกับประเทศบริวาร การลงทุนในประเทศบริวารของประเทศตะวันตกที่เป็นเจ้าอาณานิคมทำให้ประเทศบริวารยากจนลง เพราะส่วนเกินส่วนใหญ่จะถูกขนกลับไปเมืองแม่ ถ้าไรส่วนน้อยจะถูกแบ่งให้นายทุนพื้นเมือง การสะสมทุนด้วยวิธีนี้ทำให้

²² หนังสือของ โบรเดอล เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทุนนิยมคือ Fernand Braudel, *Civilization and Capitalism, 15th-18th Century* (New York: Haper & Row, 1979).

²³ Immanuel Wallerstein, *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century* (New York: Academic Press, 1976), p. 229-233.

²⁴ Ibid, 7.

เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างประเทศมากขึ้น แนวคิดนี้จะมุ่งเน้นอธิบายเรื่องสาเหตุของความด้อยพัฒนาในประเทศละตินอเมริกาอันเป็นต้นกำเนิดของทฤษฎี

ในกรณีของทฤษฎีระบบโลก วอลเลอ์สไตน์ได้กล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศบริวารกับประเทศศูนย์กลางก็จริง แต่เขาไม่ได้เน้นไปที่ปัจจัยของความด้อยพัฒนา เขามีจุดเน้นที่การแพร่ขยายของระบบทุนนิยมโลกและการขยายตัวจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าสามารถใช้อธิบายระบบความสัมพันธ์ของไทยกับสหรัฐอเมริกาภายใต้ระบบทุนนิยมโลกที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศศูนย์กลาง และไทยเป็นประเทศชายขอบที่มีปฏิสัมพันธ์กันในกระบวนการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดกระบวนการทางเศรษฐกิจและการเมือง ในเรื่องการกำหนดระเบียบเศรษฐกิจให้เป็นไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์กับประเทศตน กล่าวคือ การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐอเมริกานำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมไทยที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นทุนนิยมสมัยใหม่แบบอเมริกัน จาก การให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในครั้งนั้นนอกจากจะได้ประเทศเข้าร่วมอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์แล้ว สหรัฐอเมริกายังได้แหล่งทรัพยากรและแหล่งลงทุน อันนำมาซึ่งผลกำไรและผลประโยชน์ในการที่จะพิทักษ์ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีด้วย

นอกจากนี้ นอกจากจะอธิบายถึงความเหลื่อมล้ำในระดับโลกแล้ว ทฤษฎีระบบโลกยังได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำจากการเข้าสู่ระบบทุนนิยมของประเทศต่าง ๆ และการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเมืองกับชนบท และยังได้กล่าวถึงระบบการเคลื่อนตัวของรัฐที่อยู่ภายใต้ระบบ รัฐที่เป็นรัฐชายขอบในเวลาหนึ่ง อาจจะเคลื่อนตัวไปสู่การเป็นรัฐกึ่งชายขอบก็ได้ ตัววอลเลอ์สไตน์เองก็ได้กล่าวได้ในปาฐกถาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2004 ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนลว่า "ระบบโลกในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ มีการเคลื่อนที่ จากประเทศด้อยพัฒนาก็มีการเคลื่อนไปสู่เป็นประเทศกำลังพัฒนา แต่โลกก็ยังมี ความเหลื่อมล้ำในด้านการกระจายความมั่งคั่ง และมีไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่สามารถเลื่อนระดับได้"²⁵

หากพิจารณากรณีของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเริ่มต้นการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบสหรัฐอเมริกาในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 3 ทศวรรษต่อมา ระหว่างปี 2530 -2533 เศรษฐกิจไทยเจริญเติบโตในอัตราสูงมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก วงวิชาการต่างเรียกขานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมใหม่ ประเทศไทยถูกเปรียบเป็นมังกรน้อยหรือลูกเสือที่กำลังทะยานตามสี่เสือแห่งเอเชีย คือ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกงและสิงคโปร์ แต่ก็ต้องมาพบกับสถานการณ์ฟองสบู่แตกในอีกสิบปีต่อมา ผู้ทำวิทยานิพนธ์มองว่ากรอบความคิดระบบโลกดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ได้กว้างกว่าทฤษฎีฟิงพิงซึ่งในยุคสมัยหนึ่งมีผู้ทำงานวิจัยโดยใช้กรอบความคิดดังกล่าวไว้แล้วจำนวนหนึ่ง

²⁵ Immanuel Wallerstein "After Developmentalism and Globalization, What?", Keynote Address at Conference Development Challenges for the 21st Century, Cornell University, October 1, 2004 source <http://revista-theomai.unq.edu/nmero11/artwallerstein11.htm> (accessed 17 August 2005).

เนื่องจากทฤษฎีระบบโลกเป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการมาจากกรอบความคิดแบบมาร์กซิสต์ การมองผลกระทบจากการเข้ามาของระบบทุนนิยมต่อบริเวณหนึ่ง ๆ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะพิจารณาถึงโครงสร้างภายในประเทศ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิต คาร์ล มาร์กซ์ได้อธิบายไว้ว่า ในการผลิตของสังคมมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางการผลิตจะสอดคล้องกับลำดับขั้นพัฒนาการของพลังการผลิต ความสัมพันธ์ในการผลิตทั้งหมดจะรวมเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เป็นพื้นฐานที่แท้จริงของสังคม โดยจะมีโครงสร้างส่วนบน ได้แก่ กฎหมาย ระบบการเมือง อุดมการณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกัน เมื่อใดก็ตามที่มีการพัฒนาพลังการผลิต และความสัมพันธ์ทางการผลิตการเป็นสิ่งที่ขัดขวาง การเปลี่ยนรากฐานของสังคมดังกล่าวจะทำให้เกิดการปฏิวัติทางสังคม²⁶ ดังนั้นเมื่อพลังการผลิตมีการพัฒนาขึ้นจนถึงระดับการผลิตเพื่อขายผลผลิตเป็นสินค้า และเป็นการผลิตในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องจักร และเกิดความต้องการแรงงานอิสระ ความสัมพันธ์ทางการผลิตในรูปแบบนายทุนกับกรรมกรจึงเกิดขึ้นภายใต้ระบบการผลิตแบบทุนนิยม

นักวิชาการที่นำกรอบความคิดดังกล่าวมาอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เช่น บารริงตัน มัวร์ (Barrington Moore) ในงานคลาสสิก *"Social Origins of Dictatorship and Democracy"*²⁷ ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของรัฐต่าง ๆ ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส จีน รัสเซีย เยอรมนี ญี่ปุ่นและอินเดีย ที่มีการปฏิวัติทางสังคมและนำไปสู่ระบอบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน โดยเน้นการวิเคราะห์ที่ชนชั้นทางสังคม ในทฤษฎีของมัวร์ ความแตกต่างในความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นเจ้าที่ดินกับชาวนาในแต่ละประเทศจะนำไปสู่การปฏิวัติและระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน²⁸ การนำกรอบความคิดแบบ มาร์กซิสต์มาใช้ในรูปแบบของมัวร์ทำได้อย่างราบรื่นมาก อย่างไรก็ตามแบบจำลองนี้ไม่สามารถอธิบายสังคมขนาดเล็กซึ่งขึ้นกับอิทธิพลภายนอกอย่างมากได้²⁹ เช่น พัฒนาการของประเทศในโลกที่สามซึ่งต้องการแบบจำลองที่ต่างออกไป

เทดาร์ สก๊อคโพล (Theda Skocpol) เป็นนักวิชาการอีกคนที่พยายามอธิบายรูปแบบการปฏิวัติและการเกิดระบอบการปกครองที่ต่างกันของ รัสเซีย จีน และฝรั่งเศส ไว้ในหนังสือ *States and Social Revolutions*³⁰ สก๊อคโพลใช้การวิเคราะห์ได้วิจารณ์กรอบความคิดแบบมาร์กซิสต์ว่าเน้นการ

²⁶ สุรพงษ์ ชัยนาม, มาร์กซ์และสังคมนิยม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย 2517), หน้า 70-72.

²⁷ Barrington Moore, JR., Social Origins of Dictatorship and Democracy (Boston: Beacon Press, 1967).

²⁸ Ibid, p. xiv.

²⁹ แล ดิลกวิทยรัตน์, ทฤษฎีความด้อยพัฒนา (กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 31.

³⁰ Theda Skocpol, States and Social Revolutions (Cambridge: Cambridge University Press, 1979).

เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาว แต่ไม่มองการเปลี่ยนแปลงภายในโครงสร้างของรัฐ เช่น กองทัพและระบบราชการ และไม่เน้นเอาการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองที่ทำให้รูปแบบการปฏิบัติ และรูปแบบการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่แตกต่างกัน สก็อตโพลได้อธิบายเปรียบเทียบฝรั่งเศสกับรัสเซียซึ่งมีรูปแบบสังคมเศรษฐกิจแตกต่างกันหลังการปฏิวัติเพราะความแตกต่างด้านความสัมพันธ์ของชนชั้นในสังคม และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน เช่น กองทัพและการทำสงคราม ส่วนสิ่งที่เหมือนกันก็คือ สองประเทศนี้ต่างมีระบบราชการที่เข้มแข็งเหมือนกัน³¹

จีนเป็นหนึ่งในรัฐในทวีปเอเชียที่มีความแตกต่างจากรัฐในยุโรปในเรื่องความเข้มแข็งของผู้ปกครอง และยังมีความแตกต่างในโครงสร้างส่วนบน ไม่ว่าจะประเพณี อุดมการณ์ ระบบการเมืองการปกครอง ฯลฯ คาร์ล มาร์กซจึงได้อธิบายวิถีการผลิตในแบบเอเชียไว้ด้วย โดยมาร์กซเรียกวิถีการผลิตแบบเอเชียที่อยู่ภายใต้ระบบราชการที่เข้มแข็งหรือ Despotic government ว่า Asiatic Mode of Production ที่ต่างจากวิถีการผลิตแบบยุโรป ได้แก่ การไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล การมีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยการเกษตรกรรมและหัตถกรรมผสมผสานกันจนแยกกันไม่ออก และอำนาจศูนย์กลางมีบทบาทในการสั่งการควบคุม³² ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์มองว่ามีส่วนคล้ายกับระบบเศรษฐกิจไทย แต่ก็ยังมีความแตกต่างในเรื่องระบบสังคมและค่านิยม ขณะที่สังคมชนชั้นของจีนถูกกดเอาไว้ภายใต้กรอบความคิดแบบเต๋าและขงจื้อ สังคมไทยเป็นเมืองพุทธ มีความเป็นอิสระและยืดหยุ่นสูงกว่ามาก

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เป็นนักวิชาการไทยคนแรก ๆ ที่นำความคิดแบบมาร์กซ์มาใช้ในการศึกษาการประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองไทยก่อนและหลังการที่ระบบทุนนิยมจะเข้ามามีบทบาทหลังการทำสนธิสัญญาเบาริง โดยได้แสดงภาพวิถีการผลิตแบบยังชีพ ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบเครือญาติ และวิถีการผลิตที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติมาช้านานของหมู่บ้านไทย ดังปรากฏในงานจำนวนมากของฉัตรทิพย์เอง และนักวิชาการจำนวนมากที่ได้รับอิทธิพลรอบความคิด แบบดังกล่าว เช่น งานของ ผาสุกและคริส และงานของพรณีที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไว้ข้างต้น

วิทยานิพนธ์ของผู้เขียนฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มเติมมุมมองและปัจจัยในการวิเคราะห์อื่นๆ ที่งานต่าง ๆ ข้างต้นไม่ได้กล่าวถึงอย่างชัดเจน โดยพยายามที่จะศึกษาผ่านกรอบความคิด 2 ข้อ ได้แก่ ข้อทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มองความสัมพันธ์ภายในโดยเฉพาะเรื่องชนชั้นทางสังคมกับการเข้าถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และข้อทางรัฐศาสตร์ที่มองแต่โครงสร้างส่วนบนในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ แต่มักจะละเลยการพิจารณาองค์ประกอบในเรื่องกลุ่มคนภายในรัฐและความเปลี่ยนแปลงภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์นั้น ๆ ผู้เขียนพยายามที่จะทำความคิดทั้งสองข้อให้สมดุลโดยมองผ่านกรอบความคิดแบบระบบโลกนั่นเอง

³¹ Ibid, p. 35-37, p. 41.

³² Umberto Melotti, *Marx and the Third World* (London: The Macmillan Press Ltd., 1997), p. 54.

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาความผลกระทบจากทุนอเมริกันกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจการเมืองไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2501 – 2533 โดยใช้ทฤษฎีระบบโลกเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ภายใต้คำถามสำคัญว่า บทบาทของทุนอเมริกันในแต่ละช่วงเวลาส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองไทยอย่างไร โดยจะพิจารณาจากอัตราการลงทุน เงินกู้ต่างประเทศ และจำนวนเงินช่วยเหลือ พิจารณาร่วมกับอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทย การเลื่อนชนชั้นในสังคม และการมีส่วนร่วมของชนชั้นอื่นที่ไม่ใช่ทหารและข้าราชการในการเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะในคณะรัฐบาล
2. วิเคราะห์กระบวนการสะสมทุนของประเทศไทยที่พึ่งพิงทุนจากภายนอกเป็นหลัก ทำให้ต้องยอมรับเงื่อนไขจากมหาอำนาจในเรื่องแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและการกำหนดนโยบายด้านการเมืองความมั่นคง เงื่อนไขดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในระยะเวลาหนึ่ง แต่เมื่อปัจจัยแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ระบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมได้ การปะทะและการเปลี่ยนผ่านทางสังคมจึงเกิดขึ้น สำหรับประเทศไทย ได้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากระบบทุนนิยมเผด็จการไปสู่ทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย ผู้ทำวิทยานิพนธ์มีความประสงค์ที่จะวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งปัจจัยหลักที่จะพิจารณาคือการเพิ่มลด และการแปรสภาพของทุนอเมริกันจากการลงทุนโดยตรงไปสู่การลงทุนในรูปแบบอื่น ๆ รวมไปถึงนโยบายของสหรัฐอเมริกาและระเบียบโลกในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองด้วย
3. ศึกษาแนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจการเมืองของสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเวียดนามและหลังสงครามเวียดนามที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายเศรษฐกิจการเมืองไทย ในฐานะที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้นำค่ายทุนนิยมโลก และเป็นประเทศผู้นำทางการเมือง สหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์ใดนอกจากผลประโยชน์เรื่องการต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในการขยายอำนาจสู่เอเชียแปซิฟิก

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

1. **ขอบเขตด้านเวลา** ผู้ทำวิทยานิพนธ์ต้องการศึกษาการเข้ามาของระบบทุนนิยมอเมริกัน ในช่วงปี 2501-2533 ซึ่งเป็นยุคสมัยตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เรืองอำนาจ จนถึงยุคของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เลือกใช้ปีพ.ศ. 2501 เนื่องจากเป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเต็มขั้น ส่วนปีที่สิ้นสุดการวิเคราะห์ ได้แก่

ปี พ.ศ. 2533 อันเป็นปีที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเริ่มนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าในภูมิภาคอินโดจีน สงครามเย็นสิ้นสุดลง ถือเป็นปีที่เริ่มระเบียบโลกใหม่ที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำโลกแต่เพียงผู้เดียว และเป็นยุคที่ระบบเศรษฐกิจไทยเติบโตสูงสุดติดอันดับโลกจนมีการถกเถียงว่าประเทศไทยกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่เหมือนสี่เสือแห่งเอเชีย คือ ไต้หวัน ญี่ปุ่น ฮังการี สิงคโปร์แล้วหรือยัง

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้ทำวิทยานิพนธ์มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้ามาของระบบทุนนิยมแบบอเมริกันและทุนจากสหรัฐอเมริกาอันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดำรงอยู่ของระบบทุนนิยมเผด็จการและปัจจัยที่นำไปสู่การล่มสลาย ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่พัฒนาการทางเศรษฐกิจการเมืองไทย ที่การปกครองมีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตย และระบบเศรษฐกิจมีความเสรีมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้เขียนแบ่งงานออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ยุคแรกของทุนนิยมและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ยุคที่สองเป็นยุคที่ประเทศไทยเข้าเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และรับนโยบายอเมริกันที่แนะนำผ่านธนาคารโลกที่จะดำเนินการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (พ.ศ. 2501 – 2519) และยุคสุดท้ายเมื่อสหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากประเทศไทยและการผลิตทดแทนการนำเข้าไปถึงจุดอิ่มตัวทำให้เกิดยุคของการผลิตเพื่อการส่งออก (พ.ศ. 2520 – 2533) โดยพิจารณาทั้งจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม ปัจจัยด้านผู้นำ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ บทบาทของประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและสถานการณ์โลกที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ได้แก่ การต่อสู้ทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็นและสงครามเวียดนาม

1.5 นิยามศัพท์

คำศัพท์สำคัญที่อยู่ภายใต้การศึกษาค้นคว้า ได้แก่ คำว่าทุนอเมริกัน โดยปกติแล้ว คำว่าทุน ในทางเศรษฐศาสตร์จะหมายถึงสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม แต่ผู้ทำวิทยานิพนธ์มองว่า การมองทุนอเมริกันในแง่ของทุนทางเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวเป็นการมองที่แคบเกินไป เนื่องจากทุนอเมริกันเป็นสิ่งที่สร้างอิทธิพลและอำนาจผูกพัน รวมไปถึงสร้างฐานอำนาจให้กับชนชั้นปกครองในสังคมไทยด้วย ดังนั้น ความหมายของทุนอเมริกันที่จะใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงหมายถึง ทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มาจากสหรัฐอเมริกาอันก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลไทยและรัฐบาลอเมริกันประสงค์ โดยสำหรับฝ่ายไทย ทุนอเมริกันไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจหรือทางทหารเป็นสิ่งที่รองรับฐานอำนาจของรัฐบาลเผด็จการ ในขณะที่ฝ่ายอเมริกันนอกจากจะได้พันธมิตรในการต่อต้านคอมมิวนิสต์แล้ว

ยังได้รับผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ตลาดระบายสินค้า และแหล่งวัตถุดิบให้ญี่ปุ่นที่ สหรัฐอเมริกาคาดหวังจะให้ป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจเอเชียภายใต้ระบบโลกที่สหรัฐอเมริกาต้องการจะ เป็นผู้กำหนดกฎระเบียบนั่นเอง

1.6 วิธีการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาด้วยวิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ซึ่งมีการพรรณนาความโดยวิเคราะห์ (Analytical Description) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานที่จะใช้ประกอบการค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์ เช่น เอกสารจากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักสถิติแห่งชาติ
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว เช่น หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ ซึ่งค้นหาได้จากห้องสมุดและศูนย์เอกสารต่าง ๆ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลกระทบจากการเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลก และการรับทุนอเมริกัน ต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในยุคหนึ่งของสังคมไทยที่มีความผันผวนและเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อสู่ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีอันเป็นช่วงเริ่มของยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู และการพัฒนาที่ปราศจากรากฐานที่มั่นคงจนนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจในที่สุด
2. ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองภายในอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในรัฐนอกจากจะเกิดจากปัจจัยภายในแล้ว ปัจจัยด้านต่างประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยในการนำมาวิเคราะห์ ผู้ทำวิทยานิพนธ์หวังว่างานชิ้นนี้จะให้ประโยชน์กับผู้ที่ต้องการศึกษาการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยในยุคหนึ่ง ๆ ด้วยมุมมองที่กว้างขึ้น จากที่เคยมองแค่เพียงพัฒนาการทางการเมือง พัฒนาการทางเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้น ไปสู่กรอบความคิดที่มองระบบโลกทั้งระบบ และผสมผสานทั้งเศรษฐกิจการเมืองที่ดูการต่อสู้ปะทะของชนชั้นภายใต้ระบบทุนนิยมโลกด้วยซึ่งเป็นการนำทฤษฎีระบบโลกมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์